

GIÁO DỤC HÀNH VI ĐẠO ĐỨC CHO HỌC SINH TIỂU HỌC QUA HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA

ThS. VŨ MINH TUẤN
Trường Cao đẳng Sư phạm Thái Bình

1. Đặt vấn đề

Ở Việt Nam, Luật Giáo dục khẳng định, “Mục tiêu giáo dục là đào tạo con người Việt Nam phát triển toàn diện, có đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp; trung thành với lí tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; hình thành và bồi dưỡng nhân cách, phẩm chất và năng lực của công dân đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”. Nhiệm vụ đặt ra với giáo dục là không những hình thành ở học sinh kiến thức, năng lực tư duy, năng lực làm việc mà còn phải hình thành những phẩm chất đạo đức của người công dân, sống có ý thức, có trách nhiệm với bản thân, với người khác, với công việc, với cộng đồng và với môi sinh.

Trong giáo dục, giáo dục đạo đức đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách của người lao động mới. Giáo dục đạo đức cho học sinh (HS) ở nhà trường phổ thông được thực hiện qua con đường dạy học các môn học và con đường tổ chức các hoạt động giáo dục.

Giáo dục đạo đức cho HS với ba nhiệm vụ là giáo dục ý thức, thái độ và hành vi, thói quen hành vi đạo đức. Hành vi và thói quen đạo đức là đích cuối cùng của quá trình giáo dục đạo đức, tạo lập cho con người những thói quen, hành vi văn minh vì hành vi là biểu hiện cụ thể nhất của bộ mặt đạo đức của con người, là sự biểu hiện cụ thể của thái độ, tình cảm của con người. Ba yếu tố ý thức, thái độ, hành vi đạo đức có liên quan chặt chẽ với nhau, không thể tách rời nhau vì nếu thiếu một trong ba yếu tố thì không thể là quá trình giáo dục đạo đức hoàn chỉnh. Ý thức, thái độ, hành vi có tác động biện chứng với nhau, yếu tố này là cơ sở, là tiền đề cho yếu tố kia, đồng thời lại là kết quả của các yếu tố kia. Cụ thể, nếu trong bản thân một con người, có ý thức đạo đức, thái độ đạo đức nhưng hành vi thì lại sai trái thì không thể coi là con người có đạo đức.

Ở cấp tiểu học, giáo dục đạo đức cho HS thông qua dạy học các môn học với các hình thức như nội khóa, tại hiện trường, đặc biệt là ngoại khóa. Ở nội khóa, giáo dục ý thức, thái độ, hành vi đạo đức được

hình thành theo mục tiêu các môn học, nhưng chủ yếu vẫn là thông qua dạy học môn Đạo đức.

2. Hoạt động ngoại khóa

Trước đây, hoạt động ngoại khóa được quan niệm là hoạt động dạy học môn học có thời gian nằm ngoài chương trình quy định, đó là những hoạt động trong đời sống thực tiễn, ý nghĩa của nó thống nhất với mục tiêu, nội dung dạy học được giáo viên thiết kế, tổ chức để học sinh đem những kiến thức đã học vận dụng.

Hoạt động ngoại khóa là một hình thức dạy học có tác dụng bổ sung, củng cố, mở rộng kiến thức và kĩ năng học tập của một môn học nào đấy được học ở chương trình chính khóa. Nó đáp ứng yêu cầu đa dạng hóa hình thức học tập, khắc phục lối truyền thụ một chiều, rèn luyện tư duy sáng tạo, phát triển kiến thức và giáo dục học sinh một cách toàn diện. Cũng có thể coi hoạt động ngoại khóa là hình thức hoạt động có tính chất tích hợp cao vì nó tổng hợp được nhiều mặt: tích hợp được nhiều kĩ năng trong một giờ dạy, tích hợp giữa tri thức (lí thuyết) trong dạy học ở trên lớp với với hoạt động thực hành, vận dụng trong thực tiễn cuộc sống.

Bên cạnh việc củng cố kiến thức đã học, hình thành những kĩ năng sống, hoạt động ngoại khóa giữ vai trò quan trọng trong quá trình giáo dục đạo đức, hình thành nhân cách HS, qua đó không chỉ hành vi đạo đức được hình thành mà ý thức, thái độ, tình cảm đạo đức được củng cố và tiếp tục hình thành một cách bền vững.

Tổ chức hoạt động ngoại khóa môn học có ý nghĩa thực hiện các nguyên tắc giáo dục như nguyên tắc thống nhất giữa ý thức và hành vi; giáo dục gắn liền với thực tiễn; phối hợp giữa các lực lượng giáo dục: nhà trường - gia đình - xã hội.

Tổ chức hoạt động ngoại khóa trong dạy học các môn học giúp HS hình thành được hành vi đạo đức như là mục tiêu quan trọng nhất của quá trình giáo dục.

Trong dạy học các môn học ở Tiểu học, đặc biệt là các lớp 4 và 5 ta có thể tổ chức được hoạt động ngoại khóa nhằm giáo dục hành vi đạo đức cho HS,

vì HS tiểu học ở độ tuổi này các em đã có một số kinh nghiệm và kĩ năng thực hiện một số công việc trong hoạt động và trong cuộc sống. Hơn nữa, ở độ tuổi này HS rất hiếu động, thích tham gia vào các hoạt động và có khả năng thực hiện một số công việc. Bên cạnh đó, chương trình lại có nhiều nội dung phù hợp, thuận lợi cho việc giáo dục hành vi đạo đức cho HS thực hiện hành vi đạo đức của mình qua việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa.

3. Giáo dục hành vi đạo đức

Giáo dục hành vi đạo đức là một nhân tố quan trọng và quyết định của giáo dục đạo đức cho HS, hành vi đạo đức là kết quả của quá trình giáo dục đạo đức, là hệ quả của giáo dục ý thức và giáo dục thái độ đạo đức.

Giáo dục hành vi đạo đức là tổ chức cho HS lặp đi, lặp lại nhiều lần những thao tác, hành động đạo đức trong học tập, sinh hoạt và trong cuộc sống nhằm cố được hành vi đạo đức đúng đắn, từ đó có thói quen đạo đức bền vững.

Có thể khẳng định, giáo dục hành vi đạo đức là một hoạt động giáo dục đạo đức ở mặt hành động, tức là hình thành cho HS có những hành động, việc làm, cách cư xử với công việc, với người xung quanh, với cộng đồng và với môi sinh một cách tích cực bắt nguồn từ ý thức và thái độ đạo đức.

Vậy, nội dung giáo dục hành vi đạo đức cho HS chính là các hoạt động, các cách cư xử của HS trong các mối quan hệ:

- Đối với ông bà, cha mẹ, anh chị em trong gia đình ta có thể giáo dục cho HS biết cách giúp đỡ, vâng lời, biết thể hiện tình cảm của mình bằng sự quan tâm, săn sóc;

- Đối với những người xung quanh như hàng xóm, bạn bè, họ hàng... ta giáo dục cho HS biết đoàn kết, giúp đỡ, tương thân, tương ái lẫn nhau;

- Đối với Tổ quốc, giáo dục cho HS lòng tự hào, sự tự tôn dân tộc, biết phấn đấu học tập, rèn luyện vì sự phát triển của đất nước; sự biết ơn thương binh - liệt sĩ và thể hiện bằng sự chăm sóc, giúp đỡ gia đình thương binh liệt sĩ, chăm sóc nghĩa trang liệt sĩ...

- Đối với cộng đồng và với môi sinh, giáo dục cho HS có những hành động vì cộng đồng như tích cực tham gia các hoạt động nhân đạo, tham gia các công tác xã hội, tham gia bảo vệ môi trường và biết quan tâm, tác động tích cực đến môi trường toàn cầu.

4. Một số thể loại hoạt động ngoại khóa (HĐNK) chủ yếu để giáo dục hành vi đạo đức cho HS ở trường tiểu học

Từ những thể loại ngoại khóa, ta có thể tổ chức những hình thức hoạt động cụ thể để giáo dục hành vi đạo đức cho HS như: Tuyên truyền, văn nghệ, tham gia hoạt động nhân đạo, lao động, câu lạc bộ... tương ứng với mỗi mục tiêu giáo dục hành vi đạo đức mà giáo viên đặt ra.

Hoạt động ngoại khóa ở nhà trường tiểu học bao gồm nhiều thể loại hoạt động phong phú và đa dạng, có thể khái quát thành những thể loại cơ bản sau:

Một là, văn hóa - nghệ thuật

Trong hoạt động học tập, sinh hoạt trong nhà trường tiểu học của HS thì hoạt động tham gia văn hóa - văn nghệ là một món ăn tinh thần mà HS nào cũng có nhu cầu, cũng luôn khát khao, nó có sức mạnh thu hút HS, giúp cho HS luôn vui vẻ, thoải mái trong quá trình học tập. HS áp dụng những nội dung đã học để tham gia hoạt động văn hóa - nghệ thuật, hoạt động này tổ chức khi đã dạy học xong những nội dung liên quan; ví dụ như môn hát nhạc, môn mỹ thuật, môn lịch sử, một số phần, chương, bài của các môn học khác mà nội dung có liên quan, bao gồm những hình thức như câu lạc bộ thơ, biểu diễn văn nghệ, hội thi vẽ tranh, kể chuyện, tạo hình... mỗi hình thức hoạt động đều có yêu cầu, cách tổ chức riêng. Tuy nhiên một hình thức hoạt động có thể tổ chức riêng hoặc có thể phối hợp việc tổ chức giữa các loại hình khác lại với nhau. Điều quan trọng là giáo viên phải xác định mục đích giáo dục của hoạt động và mục tiêu của mỗi hình thức hoạt động ngoại khóa, nhằm góp phần thúc đẩy mục đích giáo dục chung đó.

Hai là, vui chơi - giải trí

Thể loại hoạt động vui chơi - giải trí có ý nghĩa to lớn trong nhà trường tiểu học; thứ nhất nó thỏa mãn về tinh thần, giúp HS thoát khỏi những căng thẳng, mệt mỏi về tinh thần bởi những hoạt động vui chơi bổ ích với những nội dung có liên quan đến kiến thức vừa học. Thứ hai, hoạt động vui chơi - giải trí góp phần không nhỏ vào việc rèn luyện tính kỉ luật, tính tổ chức, tinh thần trách nhiệm, sự cố gắng, sự nhanh nhẹn, tính khoan dung, lòng nhân ái, tình thương yêu bạn bè, thầy cô, đồng loại...

Ba là, hoạt động xã hội - hoạt động vì cộng đồng

Sự giao lưu giữa con người với nhau ở mọi phương diện ngày càng được tăng cường và mở rộng. Sự hiểu biết lẫn nhau, sự thông cảm và giúp đỡ nhau trong xã hội đang là một yêu cầu bức thiết của xã hội. Theo quan điểm của các nhà tư tưởng

giáo dục như J.Delore, A.V Toffleure thì một trong những nhiệm vụ của việc học là để tạo cho con người khả năng cùng chung sống, cùng chiêm ngưỡng nhau, thấu hiểu và chấp nhận nhau. Vì vậy, đưa HS vào hoạt động xã hội là bước đầu dẫn dắt HS tiếp cận với xã hội, giúp HS thêm hiểu biết và thích ứng với cộng đồng. Ngoài ra, còn giúp HS hiểu biết thêm về thiên nhiên, đất nước, những biến đổi đang diễn ra hàng ngày, hàng giờ xung quanh chúng. Hoạt động này làm nảy sinh tình cảm, trách nhiệm và những hành động tích cực đối với môi trường, đối với đồng loại và đối với xã hội loài người nói chung. Với những hình thức tổ chức đa dạng của loại hình này, HS sẽ tiếp cận được giá trị của cuộc sống, qua đó rèn luyện được đạo đức cho HS một cách sâu sắc.

Bốn là, lao động công ích

HS cần phải được học lao động, ngoài những giờ học chính khóa HS cần được tham gia vào các dạng hoạt động công ích. Lao động công ích sẽ gắn bó HS với đời sống xã hội, với công cuộc xây dựng đất nước và là dịp để HS vận dụng những kiến thức đã học vào cuộc sống để qua đó thể hiện nghĩa vụ, trách nhiệm của mình với cộng đồng. Thể loại này có thể tổ chức để giáo dục hành vi đạo đức cho HS ở các dạng: lao động làm sạch vườn trường, sân trường, lớp học, chăm sóc cây, tham gia vệ sinh bảo vệ môi trường, chăm sóc nghĩa trang liệt sĩ...

5. Quy trình tổ chức hoạt động ngoại khóa ở trường tiểu học

Để đạt được yêu cầu giáo dục, các HĐNK trong dạy học các môn học phải được thực hiện theo một quy trình chặt chẽ. Quy trình tổ chức HĐNK gồm các khâu có quan hệ chặt chẽ với nhau; từ việc xác định mục tiêu, chuẩn bị phương pháp, phương tiện, thời gian, địa điểm, nội dung hoạt động đến khâu cuối cùng là kiểm tra đánh giá kết quả của hoạt động. Tất cả những khâu trên được xác định trong quy trình gồm 3 bước, đó là:

Bước 1. Chuẩn bị

Chuẩn bị là khâu quan trọng, quyết định sự thành công của hoạt động, trong bước chuẩn bị, cần tiến hành những nội dung sau:

- Xác định mục tiêu hoạt động: Khi tổ chức bất kỳ một hoạt động ngoại khóa trong môn học nào, các nhà giáo dục đều phải xác định mục tiêu cần đạt được trên các phương diện:

Về tri thức: Giúp học sinh củng cố, mở rộng những tri thức đã được học trong môn học ở nội khóa; bổ sung vốn sống, vốn hiểu biết, nâng cao

khả năng nhận thức về mọi lĩnh vực trong cuộc sống hàng ngày.

Về thái độ: Giáo dục cho học sinh nhu cầu, lòng say mê, hứng thú đối với hoạt động, thái độ ứng xử đúng đắn với môi sinh, với mọi người xung quanh, với cộng đồng và thái độ tích cực đối với học tập.

Về hành vi, thói quen hành vi: Mục tiêu này hình thành cho học sinh những kĩ năng thực hành thông qua cách tổ chức nội dung hoạt động, nó phù hợp với tri thức đã học, từ đó nó hình thành cho HS những hành vi thói quen đạo đức trong các mối quan hệ của HS.

- Xác định nội dung hoạt động: Nội dung của hoạt động chính là mảnh đất để cho mục tiêu có cơ hội phát triển. Từ mục tiêu của việc giáo dục hành vi đạo đức cho HS, giáo viên lựa chọn nội dung tổ chức hoạt động cho phù hợp. Như vậy, lựa chọn nội dung cho hoạt động là yếu tố then chốt của việc tổ chức. Giáo viên lựa chọn những mối quan hệ, những địa điểm ở quanh HS, gắn gũi với HS để các em có thể cảm nhận được sự cần thiết phải thực hiện bằng những công việc nhằm tác động đến đối tượng để mang lại những lợi ích nhất định.

- Dự kiến, liên hệ với các lực lượng giáo dục tham gia; thống nhất ý tưởng, phân công trách nhiệm.

- Xác định, chuẩn bị các điều kiện cần thiết để tổ chức hoạt động: thời gian, cơ sở vật chất, trang thiết bị...

- Dự kiến cách tiến hành, thời gian tiến hành hoạt động: Dự kiến những công việc phải làm, từ khi khởi đầu cho đến khi kết thúc công việc, phân công thực hiện. Dự kiến thời gian tổ chức, thời lượng thực hiện công việc.

Ở bước chuẩn bị, chuẩn bị tốt thì mọi hoạt động của quá trình này sẽ thuận lợi, đạt kết quả như mong muốn. Ngược lại, bước chuẩn bị còn sơ sài hoặc chưa đầy đủ, giáo viên chưa lường hết được những khả năng bên trong cũng như các yếu tố bên ngoài tác động đến hoạt động thì khi điều hành hoạt động sẽ gặp lúng túng cả về phía giáo viên và phía HS, điều đó sẽ làm giảm khả năng hứng thú của HS trong hoạt động và kết quả hoạt động sẽ giảm đi.

Bước 2. Tiến hành

Là hoạt động triển khai những kế hoạch đã được xác định ở bước 1.

Trong quá trình thực hiện hoạt động, mối quan hệ của giáo viên và học sinh trong quá trình này, giáo viên với vai trò là người tổ chức, điều khiển hoạt động, HS là người tích cực, chủ động, sáng tạo trong việc thực hiện công việc.

Ngoài ra, các lực lượng giáo dục khác có vai trò hỗ trợ, giám sát bảo đảm sự an toàn cho HS trong quá trình tham gia hoạt động.

Bước3. Đánh giá hoạt động

Đánh giá hoạt động là một khâu vô cùng quan trọng trong quá trình tổ chức hoạt động ngoại khóa cho HS. Nó chỉ ra hoạt động ngoại khóa do giáo viên tổ chức, HS hoạt động có hiệu quả giáo dục hay không có hiệu quả giáo dục.

Đánh giá và tự đánh giá còn nhằm nâng cao khả năng giáo dục tập thể cũng như sự tự giáo dục của mỗi HS.

Giáo viên cần xác định:

- Mục đích đánh giá.

- Nội dung đánh giá bao gồm đánh giá về kết quả của hoạt động, sự tham gia của các thành viên trong lớp, ý nghĩa tác dụng của kết quả đó đem lại những lợi ích gì cho người khác, cộng đồng.

- Lực lượng tham gia đánh giá bao gồm HS tự đánh giá, các lực lượng giáo dục, ban giám hiệu, giáo viên...

- Phương thức đánh giá, có thể giáo viên gợi ý để HS tự đánh giá.

- Phương pháp và công cụ đánh giá, thông qua phiếu hoặc tập thể đánh giá dưới sự điều hành của cán bộ lớp hoặc giáo viên thông qua sản phẩm hoạt động của HS, qua quan sát của giáo viên...

Như vậy, thể coi hoạt động ngoại khóa là một con đường giáo dục hành vi đạo đức cho HS tiểu học. Nếu được vận dụng và tổ chức thì hiệu quả giáo dục đạo đức cho HS sẽ được nâng cao.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Hữu Hợp, Vũ Minh Tuấn, *Đổi mới phương pháp dạy học Đạo đức 4*, NXB Đại học Sư phạm, 2005.
2. Nguyễn Ngọc Quang, *Dạy học - con đường hình thành nhân cách*, Học viện Quản lí cán bộ giáo dục Trung ương I, 1990.
3. Keawdang Rang, *Học từ những chú khỉ*, NXB Đại học Sư phạm, 2006.
4. Lưu Thu Thủy, *Quy trình giáo dục hành vi giao tiếp có văn hóa với bạn cùng lứa tuổi cho học sinh các lớp 4, 5 trường tiểu học*, Luận án PTS, Viện Khoa học Giáo dục, 1995.
5. Mạc Văn Trang, *Giáo dục hành vi đạo đức cho học sinh nhỏ*, NXB Giáo dục, 1983.

SUMMARY

The article presents the ethic education for primary school children through extra-curricular activities, from the concepts: extra-curricular activities, moral behavior education; the author makes 4 main activity types: arts-performance; entertainment; social; public service; and 3 steps in organizing extra-curricular activities in primary schools.

CÔNG NGHỆ... (Tiếp theo trang 54)

Ở đây cần lưu ý, để vận dụng có hiệu quả công nghệ dạy học hiện đại người dạy và người học cần có những kiến thức và kĩ năng tối thiểu về công nghệ thông tin, cụ thể phải làm việc được với máy tính, mạng máy tính, các phần mềm dạy học cơ bản như: GeoGebra, Cabri, Mathcad, Multisim, Working Model, Msvsio, SnagIt, GIF Movie Gear, Windows Movie Maker...và những phương tiện liên quan khác.

3. Kết luận

Đã đến lúc chúng ta cần phải tìm hiểu và nghiên cứu kĩ hơn về công nghệ dạy học hiện đại, xây dựng thành một cơ sở lí luận vững chắc, làm căn cứ cho việc cải tiến, đổi mới phương pháp dạy học, nhằm nâng cao hiệu quả dạy học bộ môn, phù hợp với yêu cầu của thời đại. Ngoài ra cần phải trang bị

thêm cho đội ngũ giáo viên, đặc biệt là giáo viên dạy nghề, kiến thức về công nghệ dạy học hiện đại, công nghệ thông tin và truyền thông để họ có thể đổi mới phương pháp dạy học nhằm nâng cao hiệu quả dạy học bộ môn, đây là một hướng đi phù hợp với xu thế hiện nay, cần được nhân rộng và tiếp tục nghiên cứu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đỗ Ngọc Đạt, *Bài giảng lí luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2000.
2. Phan Trọng Ngọ, *Dạy học và phương pháp dạy học trong nhà trường*, NXB Đại học Sư phạm, 2005.
3. Nguyễn Xuân Lạc, *Lí luận và công nghệ dạy học hiện đại*, Trường Đại học Bách khoa Hà Nội, 2010.

SUMMARY

The article presents some issues of modern teaching technology and its usage in structuring the lecture structure in technical mechanics in vocational colleges, helping to improve teaching efficiency.